

تفسیر قرآن مجید

سورۀ رعد

آیه ۲۶

روزی‌های وسیع و محدود

چگونه بعضی با تخریف حقایق نتیجه‌های
استعماری می‌گیرند نتیجه‌هایی که روح
قرآن از آن بیزار است؟

۲۶- الله یسطر الرزق لمن یشاء ویقدر (۱)
و فرحو بالحویة الدنیا وما الحویة الدنیا
فی الآخرة الامتاع

خداوند روزی هر کس را بخواهد گزیند
می‌کند و (به هر کس که بخواهد) تنگ و ضیق می‌سازد،
(کافران) به زندگی این جهان خوشحال شدند
در حالی که زندگی دنیا در برابر (زندگی) آخرت
کامیابی یا چیزی، بیش نیست.

هر فردی در تماشای خود با طبقات مختلف مردم،
با یک حقیقت مسلم که پیوسته بر جامعه‌های بشری
حکومت دارد روبرو می‌گردد، و آن اختلاف مردم از
نظر معیشت و وسائل زندگی است و این اختلاف
در زندگی مردم به گونه ایست که هیچ گاه بشر
نتوانسته است خود را از چنگال آن رها سازد، و
همه مردم را از نظر سطح زندگی و تولید در آمد،
یکسان و برابر نماید.

بلکه می‌توان گفت: اندیشه برابری بشرها، از
نظر درآمد سطح زندگی، یکی از آرزوهای خدام
بشری است که هیچ گاه جامعه عمل بخود نخواهد
پوشید؛ حتی کشورهایی که مدعی هستند که در
این راه گام بر میدارند و در این مسیر قرار گرفته‌اند،
هنوز نتوانسته‌اند جز به گوشه‌ای از خواسته‌های خود
جامه هستی ببوشانند و همواره اختلاف طبقاتی
از نظر وضع زندگی و وسائل آسایش، در میان

(۱) قدر در لغت عرب به معنای ایجاد صیق و سخت گیری است چنانکه در آیه زیر در همین معنی
به کار رفته است «فطن ان لن نقدر علیہ» (سوره انبیاء - ۸۷) یونس تصور کرد که ما زندگی را
بر او تنگ نخواهیم کرد

زندگی مرغه تر گردند و این دو گروه از لحاظ درآمد از دو گروه دیگر که در قطب مخالف آن قرار گرفته اند متفاوت و مختلف نباشند .

افراد باذکاوت و درایت ، بر اثر بلندی فکر بر افقهای تازه ای در زندگی دست می یابند ، و در پیکار زندگی ، قله های بیشتری را تسخیر میکنند . . و بر اثر قدرت فکری ، و استعداد طبیعی ، برای بهزیستی خود ، نقشه های صحیح و مفیدی میکشند و با سر انگشت نیروی فکری ، بر مشکلات دست یافته و طبیعت سرکش رامهار میکنند و از نیروی انسانی و ذخایر زمینی و دریایی به گونه ای خاص ، بهره مند می شوند . هر گاه نیروی بدنی و جسمی با اراده آهنین و خستگی ناپذیری ، توأم گردد به طوری که دارنده آن رنج کار را احساس نکند ، و یا زحمت آن را به آسانی تحمل نماید ، بطور مسلم موجب پیشرفت از نظر وضع زندگی خواهد بود .

عوامل سازنده اختلاف به آنچه که گفته شد منحصر نیست بلکه تربیتهای دوران کودکی ، یارشدا اجتماعی يك ملت سیستم و نحوه حکومتها ، وضع جغرافیائی يك منطقه ، وضع خاص خانوادگی و . . . از عوامل پدید آورنده اختلاف از نظر سطح زندگی و به اصطلاح قرآن موجب گسترش روزی و یا تنگی آن میباشد و چون این عوامل از عناصر ثابت و اجتناب ناپذیر در زندگی بشری می باشد بطبعاً شاخص رشد اقتصادی افراد و جامعه های انسانی در حال اختلاف و نوسان می باشد ، و این يك قانون طبیعی است .

* * *

آنان بصورت دیگری جلوه گری میکنند . علت اینکه این شیوه از زندگی ؛ هیچ گاه رنک وجود بخود نمی بیند ، این است که چنین مساواتی بر خلاف فطرت انسانی است و هر طرحی که اساس آن را مخالفت با فطرت انسانی تشکیل دهد بسان شنا بر خلاف مسیر آب است که به نتیجه ای نمی رسد . و جز خستگی و فرسودگی و بازگشت به مسیر نخستین ثمره ای ندارد .

در نهاد و آفرینش بشر ، در زندگی دستجمعی انسان ، عواملی وجود دارد که سازنده اختلاف و پدید آورنده چهره های گوناگون زندگی میباشد ، و چون وجود این عوامل قطعی و ضروری و اجتناب ناپذیر است حتی وجود این عوامل در رشد و پیشبرد جامعه انسانی تأثیر بسزائی دارند ؛ طبیعاً اختلاف که مولود و زائیده این عوامل است ، قطعی و حتمی خواهد بود به طور اجمال عوامل پدید آورنده اختلاف وضع زندگی عبارتند از اختلاف انسانها از نظر نیروی فکری و قوای عقلی ، و قدرت بدنی و جسمی ، و این اختلاف برای بشر در هر دوره ای مشهود و روشن است ، و در هیچ دوره ای افراد جامعه انسانی ، از نظر قدرت مادی و بدنی برابر و یکسان نبوده اند ، حالا ریشه این نوع اختلافها چیست ؟ فعلا برای ما مطرح نمی باشد ولی آنچه مسلم است این است که افراد يك جامعه ، در هیچ زمانی از نظر هوش و کاردانی ، کوشش و فعالیت ، يكسان نبوده اند ، سرانجام نمی تواند وضع زندگی آنها یکسان باشد و افراد هوشمند و کاردان ، کوشا و فعال ، از نظر

(۲) : هر کس از نافرمانی خدا بپرهیزد خداوند او را برای زندگی او باز می کند ، و او را از جایی که فکر نمی کرد روزی میدهد ، بعضی از یاران پیامبر پس از شنیدن آیه درها را به روی خود بستند و از کسب و کار دست کشیدند و به عبادت پرداختند و گفتند خداوند متکفل روزی ما شده است ؛ خبر به پیامبر رسید شخصی سراغ آنان فرستاد و گفت انگیزه شما بر این کار چیست ؟ گفتند بحکم آیه ، خداوند متکفل زندگی ما گردیده است ، بنابراین به عبادت پرداخته ایم پیامبر فرمود دعاء و عبادت يك چنین افراد پذیرفته نمی شود ، و باید به دنبال کار و کوشش بروند و آنها را از اشتباه بیرون آوردند (۳) .

سیره و روش پیشوایان مادی زندگی نیز همین بوده است و آنان متذکر بودند که تقسیم وزی غالباً بر ملاک کار و فعالیت و شایستگی های فکری و بدنی استوار می باشند .

نظامهای ظالمانه

اشتیاء نشود ما با این طرز تفکر از نظامهای ظالمانه استعماری که گرسنگی های مصنوعی را به وجود می آوردند و هر روز در جهان به توسعه و گسترش آن دامن می زنند . طرفداری نمی کنیم ماهر گز نباید گرسنگیهای ساختگی قاره هند و آفریقا و . . . را به حساب خواست خدائی و

البته این مطلب نه به آن معنی است که خداوند بدون ملاک و جهت ، عرصه زندگی را بر گروهی تنگ و بر گروه دیگر آسان می سازد بلکه مقصود این است خداوند با در نظر گرفتن عوامل یاد شده که به طور فشرده گفته شد معیشت و روزی مردم را به گونه های مختلفی تقدیر و اندازه گیری می نماید و قسمتی از این عوامل اگر چه از حدود اختیار انسان خارج می باشد ولی قسمتی دیگر کاملاً در اختیار جامعه و فرد قرار دارد و اگر فردی یا جامعه ای نتوانست زندگی آبرومندی برای خود درست کند ، مقصر خود او و یا اجتماع او است

همین دلیل امیر مؤمنان (ع) می فرماید ، گروهی که با داشتن سرزمینهای آماده و آبیهای کافی دست گدائی بسوی این و آن دراز میکنند از رحمت وسیع و گسترده خداوند دور می باشند . (۱) یعنی این دوری از رحمت حق زائیده کردار خود آنهاست .

امام صادق (ع) می فرماید دعای چند گروه به هدف اجابت نمی رسد از آن جمله : کسی که در خانه بشیند و از خداوند روزی بطلبد ، زیرا به او گفته میشود مگر خداوند راه تحصیل روزی را به تو نشان نداده است ؟ (۲)

هنگامی که این آیه نازل شد و من یقول الله یجمل له مخرجاً ویرزقه من حیث لا یحتسب (سوره طلاق آیه

(۱) من وجد ماءً أو تراباً ثم افتقر فابعد الله بجاراً لانوار ج ۲۳ ص ۱۹

(۲) اثنا عشریه ص ۱۰۷

(۳) نور الثقلین ج ۵ تفسیر سوره طلاق ص ۳۵۵

در برزیل، اثر کمبود غذا می‌میرد (۲).
در پایان از تذکره يك نکته ناگزیریم و آن اینکه
مضمون این آیه در قرآن در موارد زیادی (۳) وارد
شده است و در همه این موارد مقصود از روزی،
همان روزی دنیوی است طبعاً در آیه مورد بحث
نیز مقصود از گسترش روزی همان نیازمندیهای
زندگی بشر در این جهان خواهد بود؛ و اگر
در برخی از تفاسیر (۴) این آیه بر روزیهای اخروی
و مقامات بهشتیان و درکات دوزخیان تطبیق شده
است، تاحدی از مفهوم آیه دور می‌باشد.

در ذیل آیه حیات مادی و دنیوی را در برابر
زندگی اخروی ناچیز می‌شمارد و هدف از آن این
است که به جامعه انسانی برساند از گسترش روزی
و ثروت جهان باید به عنوان يك وسیله استفاده
نمود، و آن را منزلی از منازل زندگی شمرده
نه اقامتگاه دائمی، و بخاطر آن نباید دست به ظلم
و ستم و جنایت آلود که پایدار نمی‌ماند.

مشیت الهی بگذاریم و با آیه مورد بحث این عمل را
توجیه کنیم و بگوئیم وسعت و ضیق معیشت آنها در دست
خدا است.

زیرا بخوبی پیدا است این جنایات نجیع ساخته
افکار شیطانی غولهای اقتصاد غرب است که اموال
ملتها را به عناوین گوناگون غارت نموده و مردم
را از حقوق حقه خود محروم می‌سازند.

چه بسا آنان برای حفظ سیادت اقتصادی خود میلیونها
تن مواد غذایی را تلف می‌سازند و در نتیجه میلیونها
انسان از بین می‌رود ولی وضع اقتصادی آنان ثابت
می‌ماند مثلاً در آمارهای مربوط به سالهای پیش
چنین می‌خوانیم:

• در سال ۱۹۶۰ صدو بیست میلیون تن نان
در انبارهای آمریکا از بین رفت و همین رقم کافی
بوديك سال تمام بیش از پانصد میلیون جمعیت هندی
را سیر نگاهدارد؛ (۱)

در برابر این سیاستهای ضد انسانی سالانه در هند
میلیون نفر جان میسپارند و ۲۵۰ هزار کودک تنها

(۱) روشنفکر شماره ۷۱۹

(۲) سالنامه نسل جوان سال پنجاه و پنج ۲۰۵

(۳) مضمون این آیه در قرآن در سوره‌های بقره آیه ۲۴۵، اسراء آیه ۳۰؛ قصص آیه ۸۲،
عنکبوت آیه ۶۲، روم آیه ۳۷، سبأ آیه ۳۶، زمر آیه ۵۲، شوری آیه ۱۲ وارد شده است؛ و به
قرینه این آیات باید، آیه مورد بحث را نیز تفسیر نمود.

(۴) المیزان ج ۱۱ ص ۳۸۳